

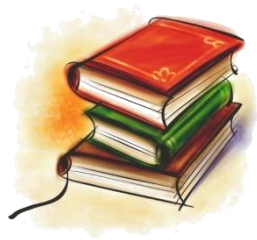
مبانی رایانش نرم

فازی+محاسبات تکاملی+شبکه‌های عصبی

هادی ویسی

h.veisi@ut.ac.ir

دانشگاه تهران - دانشکده علوم و فنون نوین

○ فازی و شبکه عصبی

- استنتاج در کنترل‌گر فازی با شبکه عصبی
- سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS)

○ محاسبات تکاملی و شبکه عصبی

- آموزش شبکه عصبی با الگوریتم ژنتیک
- تعیین ساختار شبکه عصبی
- شبکه عصبی و برنامه‌نویسی ژنتیک

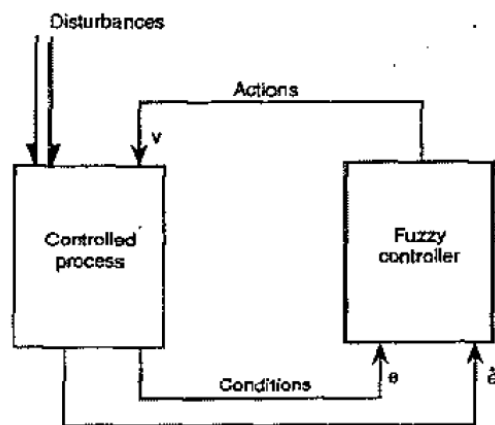
فازی + شبکه عصبی: استنتاج در کنترل‌گر فازی با شبکه عصبی ...

○ استفاده از شبکه عصبی برای تقریب موتور استنتاج

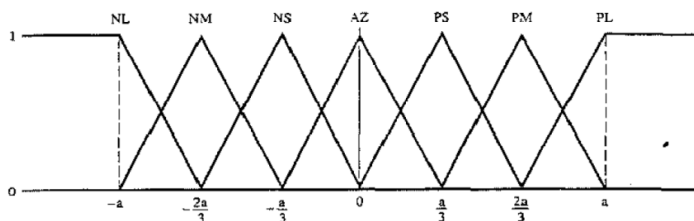
• تولید خروجی (استنتاج) بر اساس ورودی‌ها

○ مثال: کنترل‌گر با دو ورودی و یک خروجی

• ساختار شبکه؟

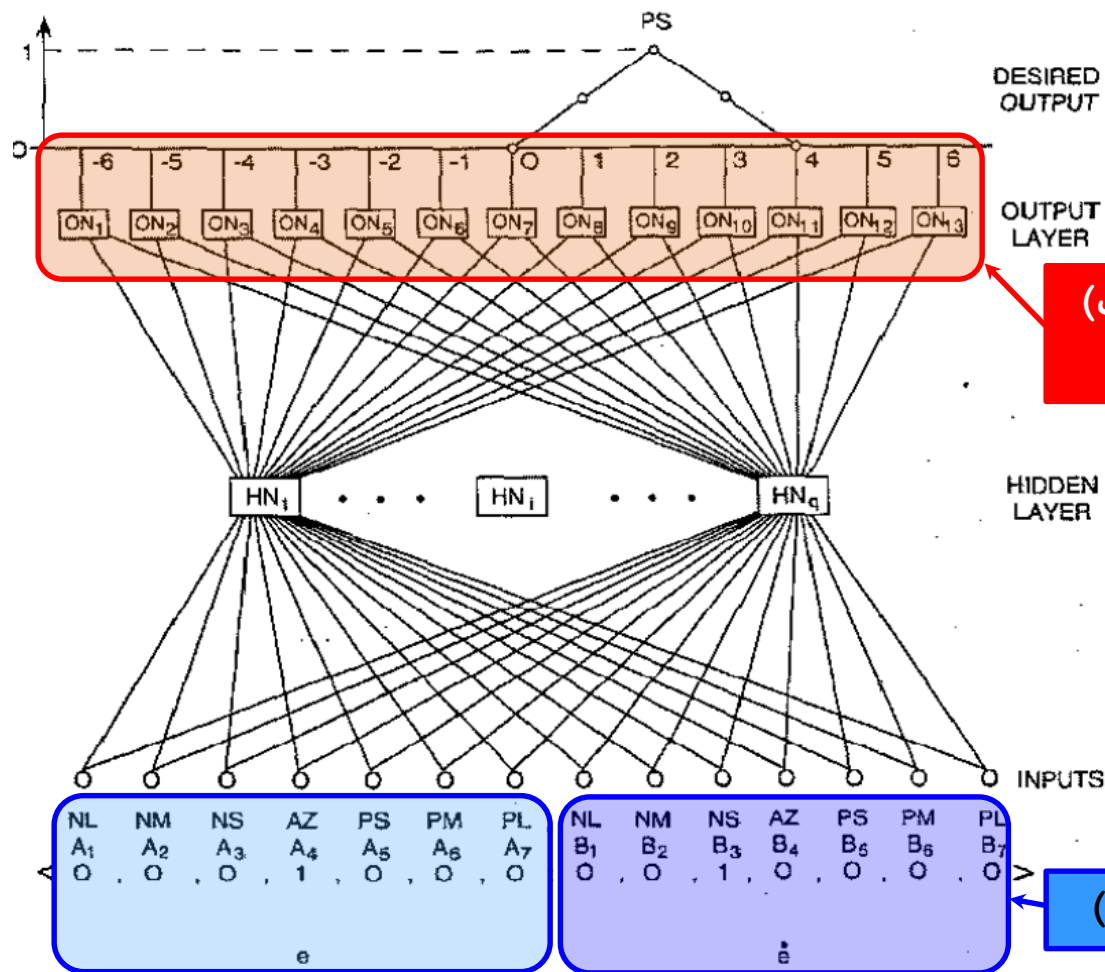
		e						
v		NL	NM	NS	AZ	PS	PM	PL
e	NL	PL				PM	AZ	
	NM							
	NS	PM		PM	PS	AZ	NM	
	AZ			PS	AZ	NS		
	PS			AZ	NS	NM		
	PM			AZ		NM		NL
	PL							

If $e = A$ and $\dot{e} = B$, then $v \approx C$

فازی+شبکه عصبی: استنتاج در کنترل‌گر فازی با شبکه عصبی...

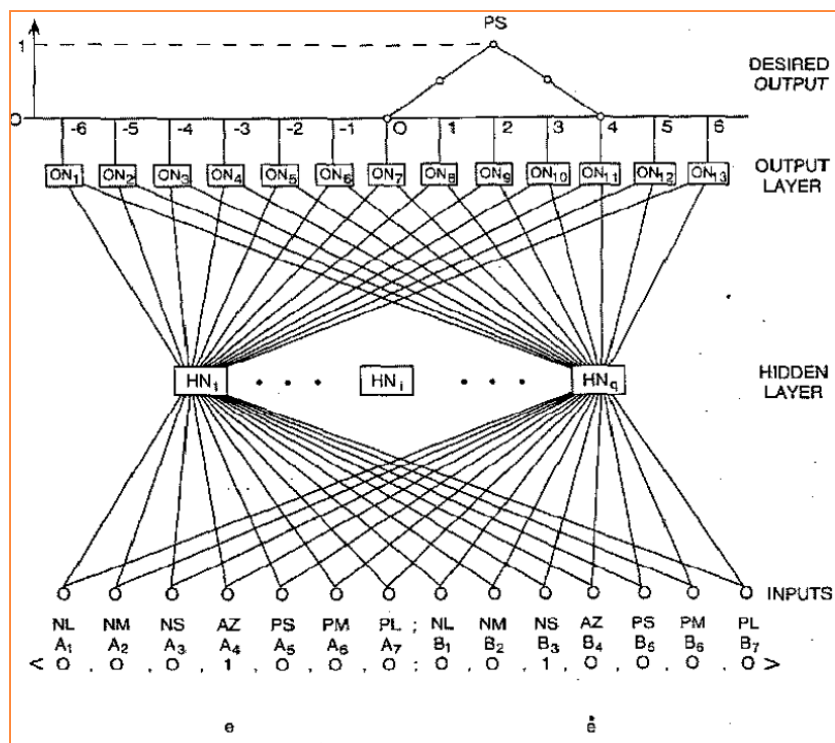
○ ساختار شبکه

خروجی: v (گسسته شده به ۱۳ حالت)
[-6,6]

ورودی‌ها: e و $\bar{e}$ (هر کدام ۷ حالت)

فازی+شبکه عصبی: استنتاج در کنترل‌گر فازی با شبکه عصبی

○ ساختار شبکه (مثال)

• **قانون** If e is AZ and $\bar{e}$ is NS , then v is PS

• **ورودی** $(0, 0, 0, 1, 0, 0, 0; 0, 0, 1, 0, 0, 0, 0)$

• **خروجی** $(0, 0, 0, 0, 0, 0, 0, .5, 1, .5, 0, 0, 0)$

○ بعد از آموزش

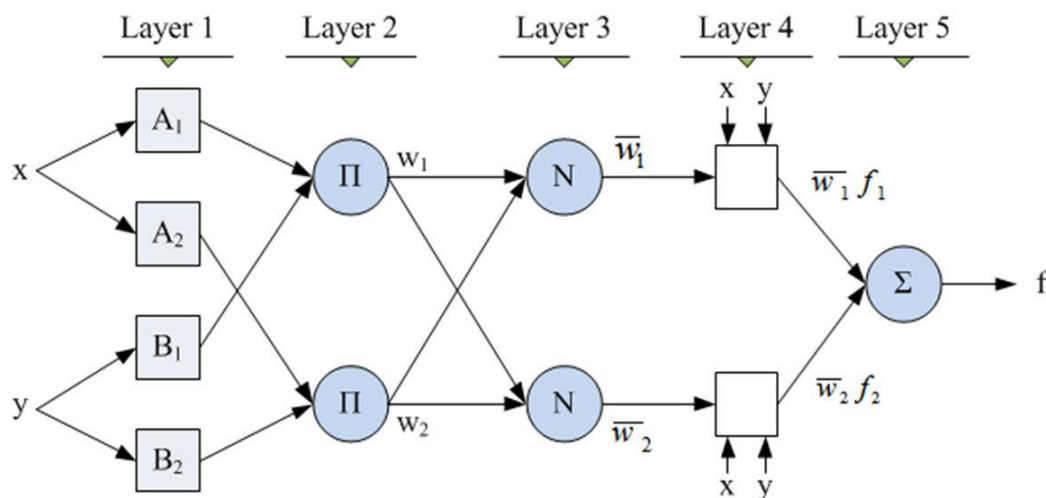
- نیاز به فازی کننده: تبدیل ورودی به متغیرهای زبانی مرتبط
- نیاز به غیرفازی کننده: تبدیل خروجی تمام نرون‌های خروجی (۱۳ مورد) به یک عدد

فازی + شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS: Adaptive Neuro-Fuzzy Inference System)

- یک شبکه عصبی تطبیقی با عملکرد مشابه استنتاج فازی
- بر اساس مدل فازی تاکاگی-سوگنو (TSK)
- استفاده از یادگیری ترکیبی

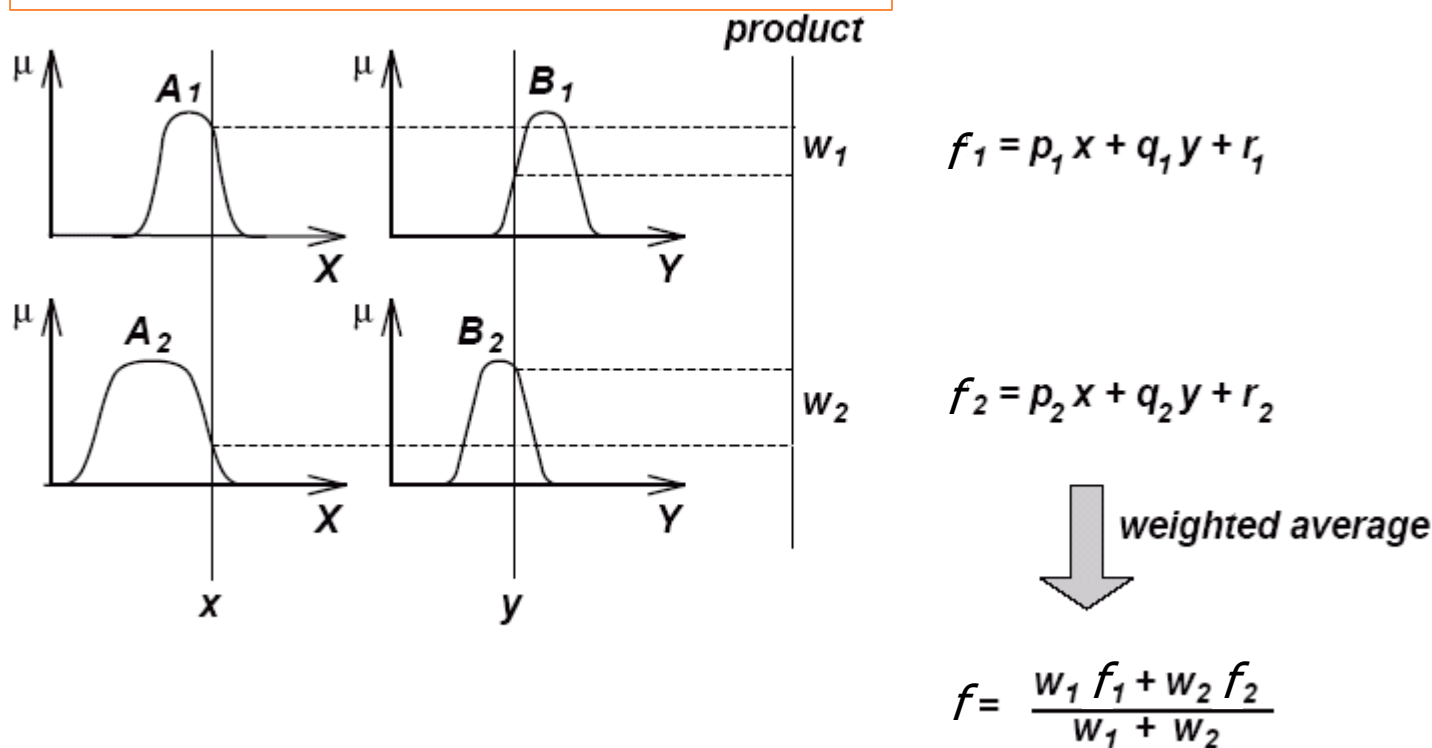
- یادگیری پارامترهای مدل TSK
- یادگیری پارامترهای توابع عضویت

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

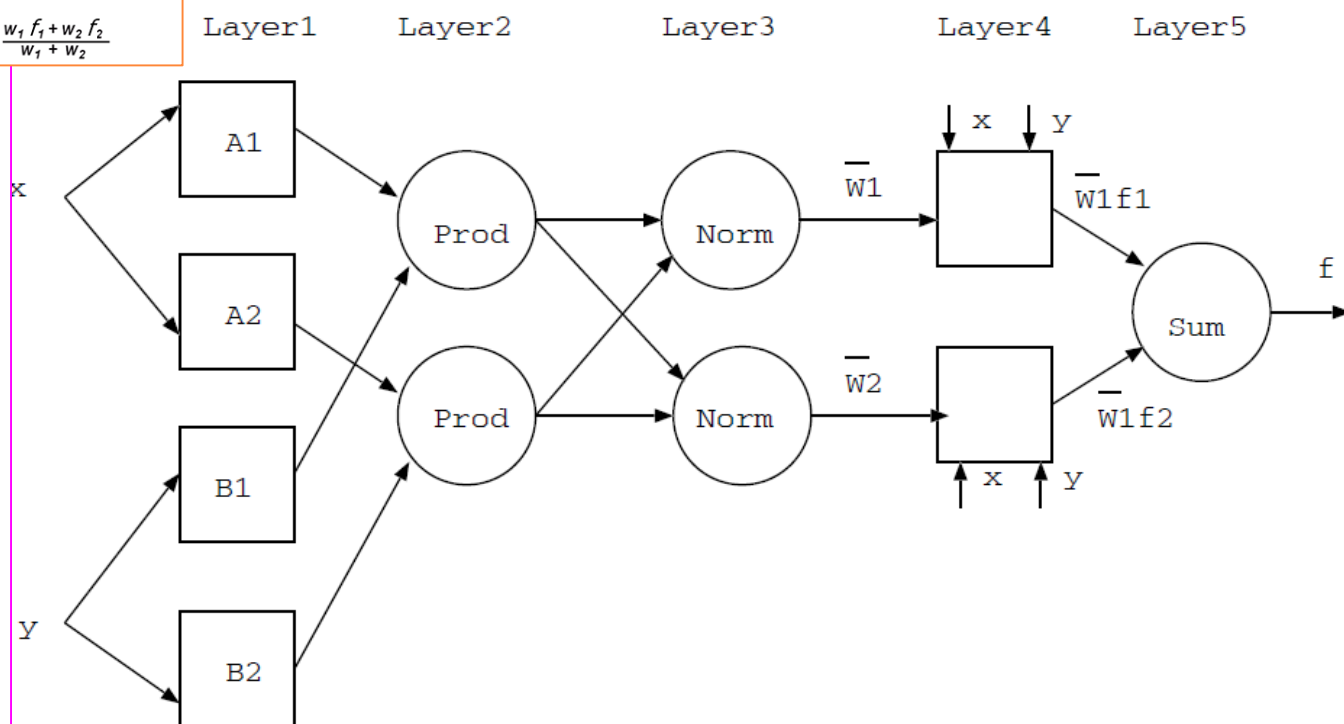
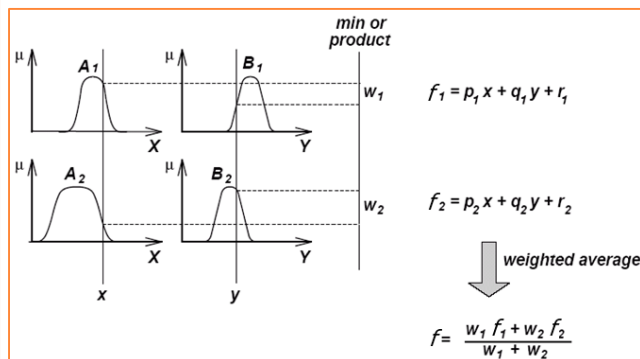
○ مدل فازی تاکاگی-سوگنو (TSK)

- Rule1:
If x is A_1 and y is B_1 , then $f_1 = p_1x + q_1y + r_1$
- Rule2:
If x is A_2 and y is B_2 , then $f_2 = p_2x + q_2y + r_2$

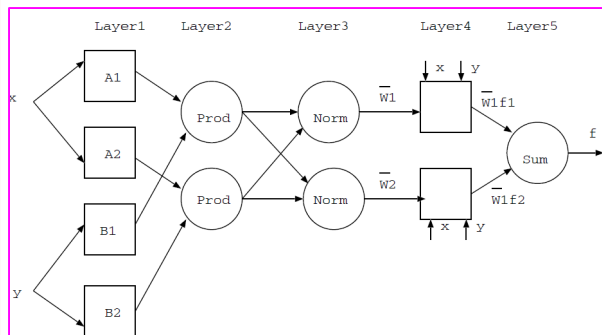
فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ ساختار شبکه

فازی + شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

ورودی

- مقادیر x با توابع عضویت A_i و y با توابع عضویت B_i

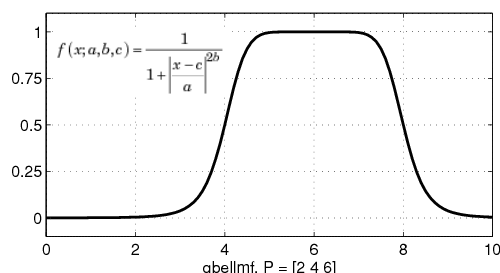
لایه اول

- توابع عضویت A_i و B_i

$$O_{1,i} = \mu_{A_i}(x) \text{ for } i = 1, 2,$$

$$O_{1,i} = \mu_{B_{i-2}}(x) \text{ for } i = 3, 4$$

خروجی گره i ام در لایه ۱

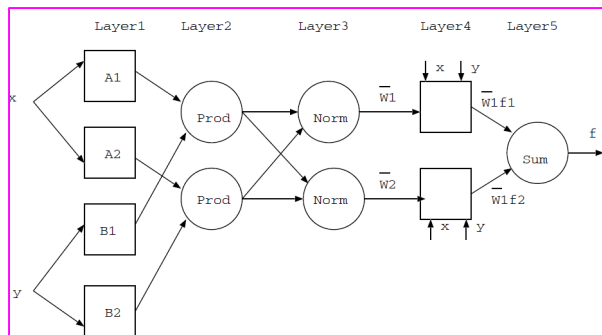
$$\mu_A(x) = \frac{1}{1 + \left| \frac{x-c_i}{a_i} \right|^{2b_i}}$$

نمونه تابع عضویت

- مقادیر پارامترها a_i , b_i و c_i

اسم پارامترها: premise parameters

فازی + شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ لایه دوم (Prod)

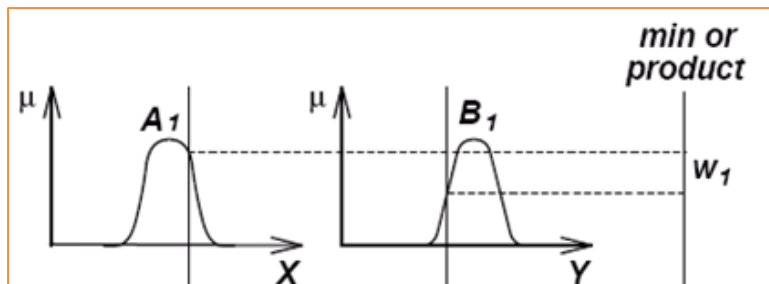
- خروجی هر گره برابر با حاصل ضرب ورودی‌هاست

$$O_{2,i} = w_i = \mu_{A_i}(x) \cdot \mu_{B_i}(y), \quad i = 1, 2$$

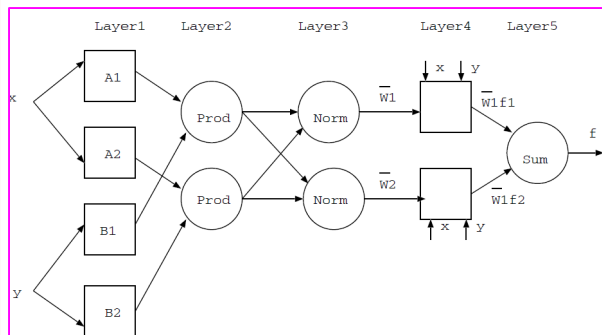
- هر گره بیانگر میزان شدت برانگیختگی هر کدام از قوانین است

○ خروجی گره w_i = وزن قانون w_i

○ می‌توان به جای ضرب، از هر T-norm دیگری استفاده کرد

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ لایه سوم (Norm)

- محاسبه نسبت نسبی شدت هر قانون

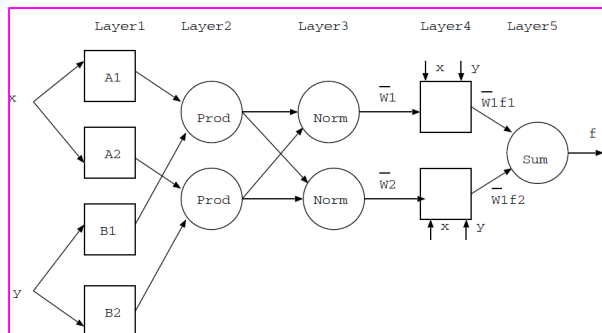
$$O_{3,i} = \bar{w}_i = \frac{w_i}{w_1 + w_2}, \quad i = 1, 2$$

- خروجی هر گره بیانگر میزان شدت نرمال شده هر کدام از قوانین است

○ خروجی گره i ام = وزن قانون i ام، w_i تقسیم بر جمع وزن‌ها

○ اسم خروجی‌های این گره‌ها: normalized firing strengths

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ لایه چهارم

• گره تطبیقی با عملکرد زیر

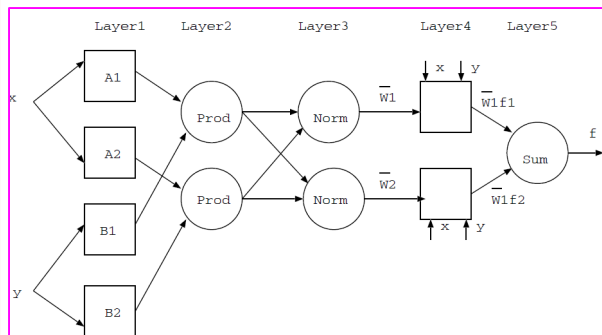
$$O_{4,1} = \bar{w}_i f_i = \bar{w}_i (p_x + q_i y + r_i)$$

خروجی گره iام در لایه ۳ = شدت
نسبی قانون i

• پارامترها: p_i, q_i, r_i

○ اسم پارامترها: consequent parameters

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ لایه پنجم (Sum)

- یک گره ثابت برای محاسبه خروجی نهایی

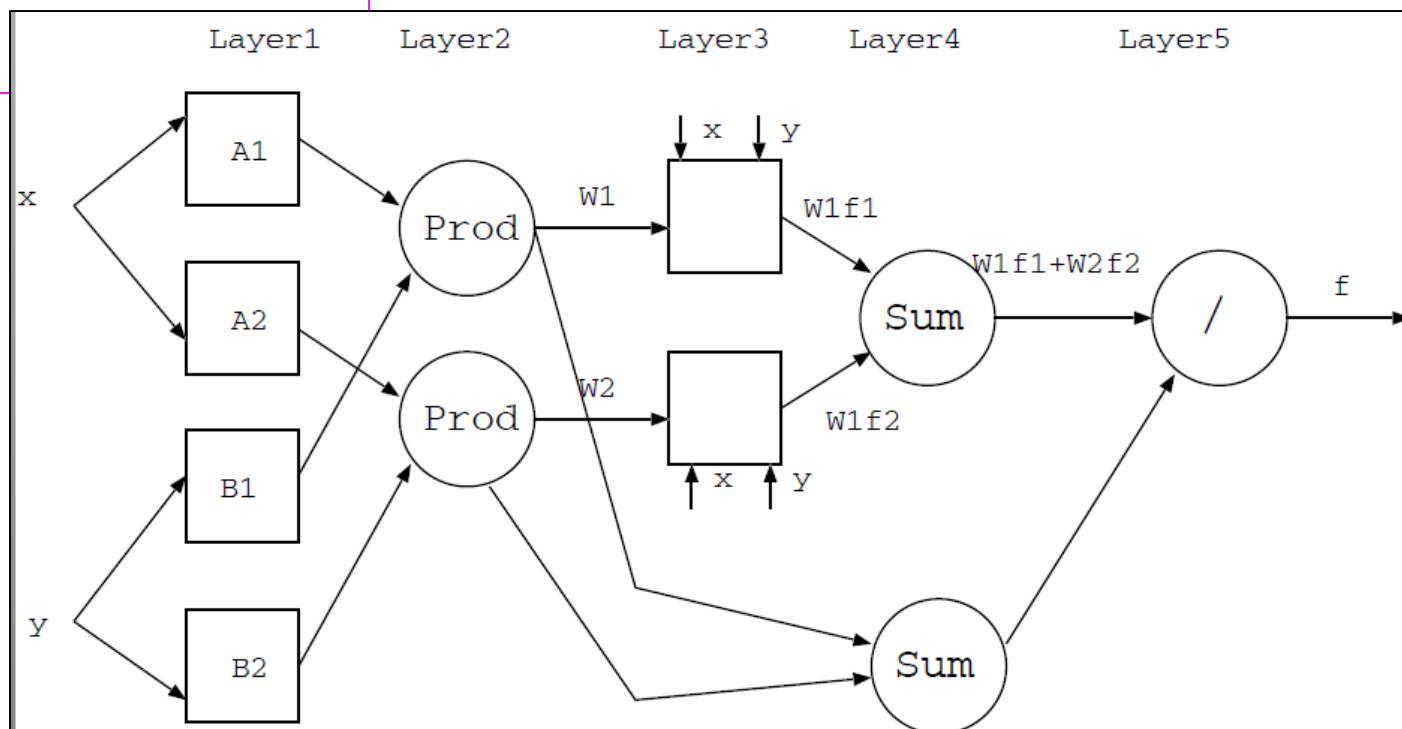
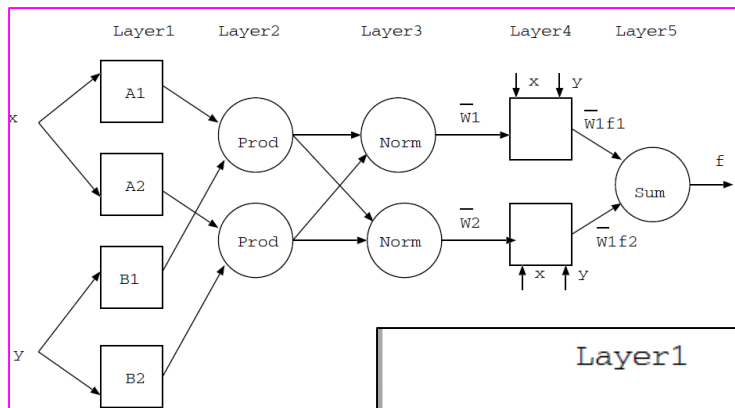
$$overall\ output = O_{5,1} = \sum_i \bar{w}_i f_i = \frac{\sum_i w_i f_i}{\sum_i w_i}$$

خروجی گره نام در لایه ۴

- خروجی این گره، جمع همه ورودیهاست

فازی + شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ ساختار دیگر

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) ...

○ آموزش ترکیبی در دو مرحله

- جلورو (forward): استفاده از مربعات کمینه (least-squares) در تخمین پارامترهای لایه ۴ (consequent parameters)

○ p_i, q_i, r_i

- عقب رو (backward): پس انتشار خطا و استفاده از کاهش گرادیان برای تخمین پارامترهای لایه اول (premise parameters)

○ پارامترهای توابع عضویت a_i, b_i و c_i

پارامترهای لایه اول	پارامترهای لایه چهارم	داده مورد استفاده
جلورو (forward)	ثابت	خروجی گره‌ها
عقب رو (backward)	به روز کردن با کاهش گرادیان	خطای شبکه

فازی+شبکه عصبی: سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS)

○ سیستم تطبیقی عصبی-فازی (ANFIS) یک تقریب زننده جهانی است

• در مدل مرتبه صفر (تابع f ثابت باشد) TSK، $\text{if } x \text{ is } A \text{ and } y \text{ is } B \text{ then } z = f(x, y)$

• با افزایش تعداد قوانین، می‌توان هر تابع غیرخطی‌ای را با هر دقتی تخمین زد

• اثبات با قضیه Stone-Weierstrass

محاسبات تکاملی+شبکه عصبی ...

○ کاربردهای الگوریتم‌های در شبکه عصبی

- آموزش شبکه عصبی: تعیین وزن‌ها

- مزیت (نسبت به روش‌هایی مانند پس انتشار خطا): وابسته به ساختار شبکه نیستند و شبکه می‌تواند پیش‌خور (Feedforward) یا بازگشتی (Recurrent) و یا ترکیبی باشد

- تعیین ساختار بهینه شبکه عصبی

- تعیین اینکه تعداد نرون‌ها و اتصال بین نرون‌ها به چه صورت باشد

- تعیین پیکره‌بندی بهینه شبکه

- مقادیر بهینه برای پارامترهای مختلف شبکه مانند تعداد لایه‌ها، تعداد نرون در هر لایه، نرخ یادگیری، مقدار ممان و ...

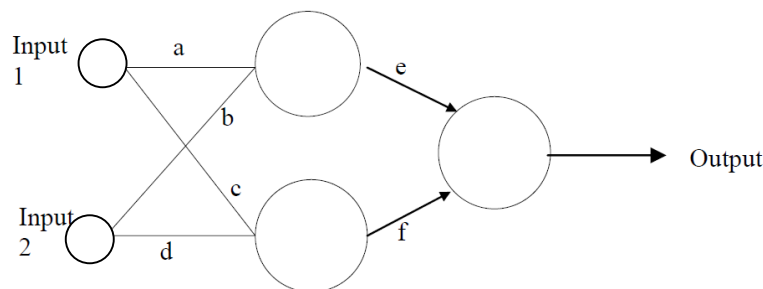
محاسبات تکاملی + شبکه عصبی: آموزش شبکه عصبی ...

○ نمایش کروموزوم (کدینگ)

• کروموزوم = وزن‌ها

○ مقدار حقیقی: هر وزن معادل یک ژن

○ دودویی: هر وزن معادل تعدادی ژن

a	b	c	d	e	f
---	---	---	---	---	---

کروموزوم (حقیقی)

3	1	15	50	16	33
---	---	----	----	----	----

نمونه مقدار

a	b	c	d	e	f
000011	000001	001111	110010	010000	100001

کروموزوم (دودویی)

محاسبات تکاملی+شبکه عصبی: آموزش شبکه عصبی

○ تابع برازش

- استفاده از مقدار خطای شبکه برای ارزیابی کیفیت کروموزم‌ها (وزن‌ها)

$$E = 0.5 \sum_k [t_k - y_k]^2$$

- برازش (خوب بودن پاسخ) = $1/E$

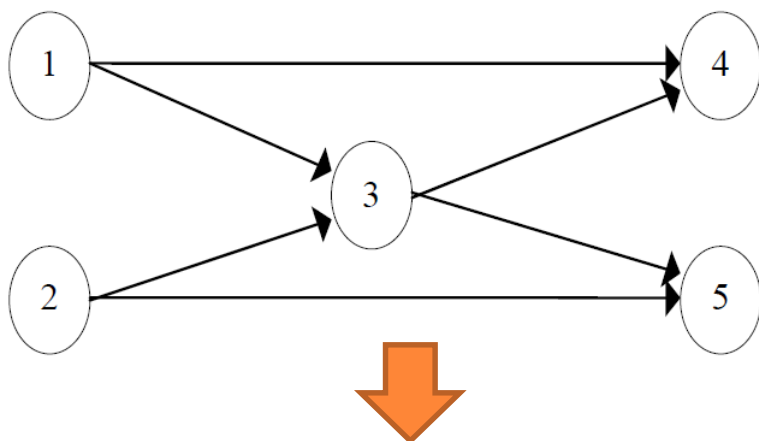
○ سایر عملگرهای الگوریتم ژنتیک

- مشابه الگوریتم ژنتیک استاندارد و مطابق با نوع ژن‌ها (حقیقی، دودویی)
- تولید تعدادی جمعیت اولیه (شبکه‌های با وزن‌های مختلف) در شروع
- تکرار تا رسیدن به خطای پایین (یا عدم تغییر زیاد خطا)

محاسبات تکاملی+شبکه عصبی: تعیین ساختار شبکه عصبی...

○ تعیین نحوه اتصال نرون‌ها به هم

- هدف: یافتن ساختار بهینه

- نمایش کروموزوم (کدینگ)

	نرون ۱	نرون ۲	نرون ۳	نرون ۴	نرون ۵
نرون ۱	0	0	1	1	0
نرون ۲	0	0	1	0	1
نرون ۳	0	0	0	1	1
نرون ۴	0	0	0	0	0
نرون ۵	0	0	0	0	0

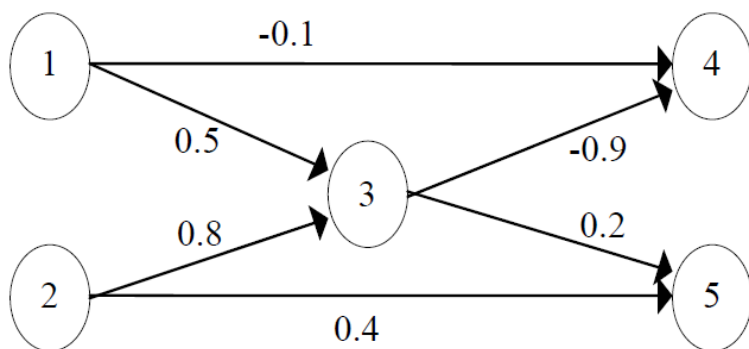
نرون ۱ به نرون ۱ و ۲ و ۵ متصل نیست (مقدار ۰) اما به نرون ۳ و ۴ متصل است (مقدار ۱)

00110,00101,00011,00000,00000

محاسبات تکاملی + شبکه عصبی: تعیین ساختار شبکه عصبی...

Connections

```

0 0 1 1 0
0 0 1 0 1
0 0 0 1 1
0 0 0 0 0
0 0 0 0 0
    
```


Weights

```

+0.0 +0.0 +0.5 -0.1 +0.0
+0.0 +0.0 +0.8 +0.0 +0.4
+0.0 +0.0 +0.0 -0.9 +0.2
+0.0 +0.0 +0.0 +0.0 +0.0
+0.0 +0.0 +0.0 +0.0 +0.0
    
```

○ تبدیل نمایش کرموزوم به وزن

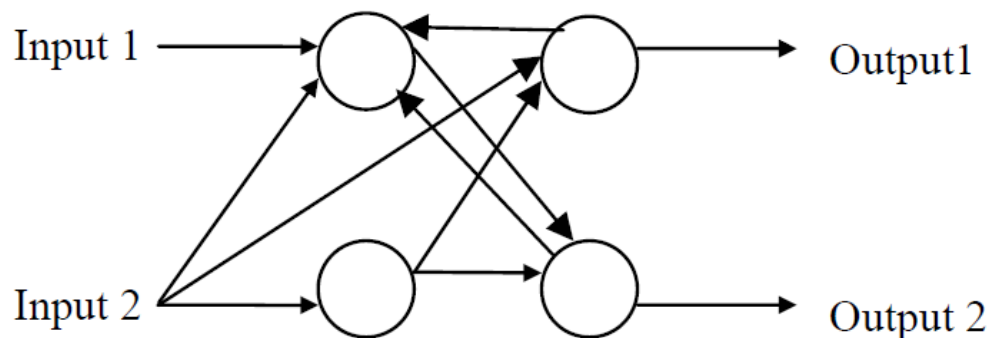
• اگر اتصال وجود نداشت، وزن صفر است

محاسبات تکاملی + شبکه عصبی: تعیین ساختار شبکه عصبی

○ یافتن هر نوع ساختار

- اتصالات می‌تواند دوطرفه باشد (با وزن‌های مختلف)

محاسبات تکاملی+شبکه عصبی: برنامه‌نویسی ژنتیک

تبدیل شبکه عصبی به یک ساختار درختی

